МОНГОЛЫН СҮМ ХИЙДИЙН ТҮҮХЭН ТОВЧООН, МЭДЭЭЛЭЛ-ЯРИЛЦЛАГА

Ярилцлага өгөгчийн нэр	Чагдарын Жамъянсэнгэ	Дугаар	L316
Оршин суугаа аймаг	Өвөрхангай	Оршин суугаа сум	Арвайхээр сум
Төрсөн газар	Арвайхээр сум	Төрсөн он	1917
Ажил мэргэжил	Өндөр настан		
Лам байсан эсэх, Шавилан сууж байсан сүм хийд	Сайн хааны хүрээ	Сүм хийдийн дугаар	ӨХУЯ 027
Одоогийн сүм хийд		Сүм хийдийн дугаар	
Ярилцлага авсан он сар өдөр	2007 оны 6-р сарын 11	Ярилцлага авсан хүн	Жужа

Өвөрхангай аймгийн Уянга сумын Уянгын хүрээ буюу Сайн ноёны хүрээ

Жужа: Хэдэн настай лам болсон ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : 6-тай. 15, 16-тай хүрээ тарсан юм.

Жужа: Аль хүрээнд сууж байсан бэ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Уянгын хүрээнд.

Жужа: Аль дацанд сууж байсан бэ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Би сургуулийн дацан Жанчивлинд сууж байсан юм.

Энхбаяр: Танай дуган хэдэн ламтай байсан?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : 100 гаруй ламтай.

Энхбаяр: Гол шүтээн?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Махгал.

Энхбаяр: Цагийн хурал, цогчингоо өдөр бүр хурж байв уу?

Энэхүү нэр дурдсан хүний аман ярилцлагын үгчилсэн тэмдэглэл нь зөвхөн ярилцагчийн хувийн мэдээллээс бүрдсэн болно.

© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Хруалгүй яахав. Дацан бүр хурна. Молом гэж байдаг шүү дээ.Зуны хурал, намрын хурал, хаврын хурал, өвлийн хурал дөрвөн цагт хурна. Арван сахиусаа хурна.

Энхбаяр: Танай Уянгын хүрээ хэдэн ламтай байсан бэ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Ээ 2000 нэлээн гарна.

Энхбаяр: Ямар ямар дацантай байсан бэ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Сургуулийн дацан, зүүн дацан, баруун талд баруун дуган гэж байсан юм.

Энхбаяр: Танай дуган тоосгон дуган уу, модон дуган уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Янз бүрийн л дуган байсан. Түвд маягийн.

Энхбаяр: Суваргууд олон байв уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Олон байсан. Дөрвөн талдаа суваргатай.

Энхбаяр: Танай Уянгын хүрээнээс гарсан нэр алдартай лам нар?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Хувилгаан лам, Гачин лам гэж хоёр лам байсан юм. Нэг нь Түвдээс залж ирсэн Гачин лам гэж. Эндхийн Хувилгаан багш гэж байсан юм.

Энхбаяр: Өөр хутагт хувилгаад байсан уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Чойр хамба гэж том лам байсан юм. Гэсгүйтэй, ловон , унзад гэж лам байсан.

Энхбаяр: Дацангуудад хамба гэж байсан юм уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Жижиг дацангуудад хамба гэж байхгүй, ловон байна. Чойр хамбатай.

Энхбаяр: Цам гардаг байсан уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : 108 цам харайж байсан юм.

Энхбаяр: Ямар дэгтэй цам байсан юм?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Арван сахиусны 108 цам харайж байсан.

Энхбаяр: Хэзээ гардаг байсан юм?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Зуны эхэн сард тэр 108 цам харайна. Цагаан сарын шинийн 16-нд цам харайна.

Энхбаяр: Майдар эргэдэг байсан биз дээ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Зуны адаг сарын шинийн 8-нд эргэнэ.

Энхбаяр: Ганжуур эргэдэг байсан уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Эргэлгүй яахав.

Энхбаяр: Зоч лам нар байв уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Сайн мэдэхгүй байна.

Энхбаяр: Хуучин Уянгын хүрээнээс ондоо том, жижиг сүм дуган байсан уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Байсан байсан. Ойрхон харагдаад байдаг юм. Ламын гэгээний харъяа баруун хүрээ байсан юм.

© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон

Энхбаяр: Хоёр хүрээ чинь хоёулаа Ламын гэгээний харъяа байсан юм уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Нэг нь манайх.

Энхбаяр: Тэр Уянгын хүрээнээс хойшоо Олон сүм гээд тэрний талаар сонсож байв уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Тэрний талаар мэдэх юм байхгүй ээ.

Энхбаяр: Одоо энэ Яргайтын аманд Мааньтийн хад гээд байгаа ш дээ. Хужиртад?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Тийм.

Энхбаяр: Тэнд сүм байсан уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Дээр нэг сүм байсан гэж ярьдаг юм, би мэдэхгүй.

Энхбаяр: Энэ багш чинь чойрын хүн байж , тийм ээ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Тийм.

Энхбаяр: Сэр игчааны хүн үү, гүнчин игчааны хүн үү?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Мэдэхгүй ээ. Багшийн чинь нэг багш нь Агваан хэн гэлээ , хоёр багштай байсан гэж байгаа юм. Нэг багш нь тэр Арвангуравдугаар далай лам ирж байхад оръё гэтэл оруулахгүй гэж. Тэгэхээр нь дайраад орчихсон юм гэнэ лээ.Чи дуулсан уу?

Энхбаяр: Үгүй ээ, дуулаагүй юм байна. Та Уянгын хүрээнд хэдэн он хүртэл суусан бэ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Би нэг арван жил болсон юм даа. Мянга есөн зуун хэдэн онд л байсан байгаа юм даа. 1937 он хүрээ хаагдсан. Миний хувьд хорин хэдэн оны үед л ...

Энхбаяр: Хэдэн настай больж байсан юм?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Хорин таван оноос л суусан байна даа. Тэгээд л гучин долоон онд л хаасан.

Энхбаяр: Уянгын хүрээний бага байхдаа сууж байсан нэг өдрийн нэг энгийн амьдралын тухай дурсамж байна уу, өглөө босоод л орой тэгдэг гээд л амьдралын хэв маяг байдаг ш дээ?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Ажил амьдрал, буянг зэоэг л үйлдэж явлаа. За тэгээд өглөө босоод нгомоо цээжилнэ ээ, багшда бараалхана.Номыг чинь цээжлэхгүй бол уншуулахгүй ш дээ, нэг цаг, хоёр цаг нүдээд байна. Энэ номыг чинь дан цээжилнэ.

Энхбаяр: Энэ Уянгын хүрээний хойд Уулшхай гээд байна аа. Та тэр доор Тээлийн Уулшхайн талаар сонсож байв уу?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : За би уг нь тэр нутгийн хүн дээ.

Энхбаяр: Та угаасаа энэ сумын хүн?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Тийм.

Энхбаяр: Танай нэг дүү Нямдаваа гэж лам байна аа, Улаанбаатарт?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Тийм, одоо 87-той./ нэг зураг үзүүлэв /

Энхбаяр: Та хаана сууж байна вэ?

© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Би энд, одоо нүд үзэхгүй ээ. Би 73-тай байсан байгаа юм.

Энхбаяр: Залуу байсан байна ш дээ.

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Энэ 18 жил болж байна.

Энхбаяр: Энэ дөчин лам дотор Цэрэндорж гэж Чагдарын Жамъянсэнгэ байсан биз?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Чи аль нутгийн хүн бэ?

Энхбаяр: Би Сүхбаатар аймгийн хүн.

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Эндхийн юмыг гадарлаад байх юм аа, бас.

Энхбаяр: Бид нар Цэрэндорж гуайтай уулзсан.

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Аль хэр доройтож?

Энхбаяр: Гайгүй байна лээ, сайхан байна лээ.Таниас арай жоохон муу байгаа юм уу даа.

Чагдарын Жамъянсэнгэ : Нарийнтээлд Ягаан Даш гэж байгаа. Ингээд тэр бид гурав л үлдсэн. Би тэнд Сүхбаатарт цэрэгт хэдэн жил болж байсан.

Энхбаяр: Хэдэн жил болж байсан , та?

Чагдарын Жамъянсэнгэ : 6 жил.

© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон